

Kā iemilējusies

Ar Saeimas deputāti INGŪNU RĪBENU satiekamies Vecrīgā un, zvilnot pītos krēslos uz viesnīcas *Gutenberg*s jumta, malkojam kafiju. Dzīve esot mainījusies – ja agrāk licies, ka pie viņas saplūst visas pasaules bēdas, gluži kā pie karaļa no pasakas *Kaķiša dzirnaviņas*, tad tagad viņa mācās būt laimīga un justies kā iemilējusies. Teksts – Solvita Velde Foto – Imants Ķīkulis

Kad savā dzīvē esat jutusies vislabāk – kā Arhitektūras fakultātes pasniedzēja, Aģentūras Rīga 800 vadītāja, kultūras ministre?

Ilmārs Blumbergs man izstāstīja, kā radās ideja viņa pēdējai izstādei *Lūgšana par redzēšanu*. Tas notika, ejot pa Rīgu un satiekot gadiem ilgi neredzētu draugu, kurš teica, ka ir nedziedināmi slims, un kopš brīža, kad to uzzinājis, sācis lūgt Dievu, un saņēmis atbildi uz jautājumu, kā dzīvot tālāk. Atbilde bijusi šāda – esi tāds, it kā tu būtu iemilējies. Un, ja Dieva atbilde bezcerīgi slimam cilvēkam ir tik absolūti jaudīga, tad kāds man iemesls teikt, ka es jebkad dzīvē nebūtu jutusies ne tikai labi, bet pat laimīga? Tā ir viena no dzīves atslēgām: lai kas ar mums notiktu, lai kādi mēs šeit nebūtu piedzimuši – invalīdi

Ziniet, tagad jau var publicēt vienalga kādas manas bildes un rakstīt, ko grib. Mani tas tiešām vairs nespēj ne sāpināt, ne traumēt.

ratiņkrēslos, bērnu triekas ķerti, nabadzīgā vai pārsituētā ģimenē – kāds mums iemesls nejūties laimīgiem? Mēs bezgalīgi no rīta līdz vakaram nodarbojamies ar kaut kādas ārējas atribūtikas sakārtošanu ap sevi, sākot ar mašīnām, mājām, interjeriem. Bet cik maz mēs nodarbojamies ar savu iekšējo pasauli... Neviens no mums taču nav pasargāts no tā, ka kādā baltā dienā arī mums tiek paziņota letāla diagnoze. Kāds izmisums var sākties tajā mirklī! Un cik maz mēs protam paši ar sevi tikt galā... Vēl vairāk – tikt līdz tam, ka jū-

tamies kā iemilējusies, tik gaiši, starojoši. Atgriežoties pie jautājuma – nevienā no šiem amatiem... Patiesībā – kas ir amati? Tiem nav nekādas nozīmes. Īstais ceļš ir noticis man iekšpusē. Amati – tā ir dokumentāla, ārišķīga liecība. Es nekad dzīvē neesmu veidojusi karjeru. Amati ir nākuši viens pēc otra. Ja toreiz nebūtu likvidēta *Aģentūra Rīga 800*, es pilnīgi noteikti būtu palikusi tur strādāt. Iespējams, būdama ļoti konservatīva, es nekad nebūtu aizgājusi prom arī no Arhitektūras fakultātes, kur nemaz nebija slikti, jo bija jāstrādā ar jauniem, radošiem cilvēkiem. Bet tur pasniedzējiem bija tik neiespējami zemas algas, ka es nevarēju uzturēt savu ģimeni. Domāju, ka konkrētas tā brīža nepieciešamības veido tavu ceļu un tu to ej, godprātīgi darot savu darbu. Godīgi varu atzīties, ka ilgu laiku esmu bijusi tāds īsts Kārļa Skalbes pasakas *Kaķiša dzirnaviņas* karalis, pie kura saplūst visas pasaules bēdas. Tā ir viena no lietām, par ko es pēdējā laikā īpaši daudz domāju. Tas ir jaunākais, kas ar mani ir noticis – mācos justies aizvien laimīgāka.

Ja nu bija kāds cilvēks, kurš vienmēr vairāk domāja par sevis veltīšanu darbam, pasaules sakārtošanai, tad tā bija tieši es. Protams, nebiju tik drosmīga, lai domātu, ka man vispār nebūs bērnu, bet neuzskatīju viņus par neatņemamu manas nākotnes sastāvdaļu.

1992. gadā ar mazajām meitenēm biju slimnīcā. Toreiz vēl nebija ģimenes dzemdību, divus vārdus bērniem arī nelika, un eiroremonti vismaz slimnīcās nebija sākušies. Es atceros visus 1. slimnīcas dzemdību nodaļas brīnišķīgos ārstus, to, ar kādu rūpību tika mazgāti katūna autiņi, kas tajā nabadzībā no

baltas krāsas jau bija ieguvuši gaišu brūnu toni. Visus tos gaitēņus, kuros žāvējās asiņaini matračī un stāvēja emaljētas bļodas ar placentām. Es to izjutu kā dziļu aizvainojumu, ka mani bērniem jānāk pasaulē tādā vidē.

Vai tas nebija šoks, ka vieni dvīņi jau ir un tagad vēlreiz – dvīņi?

Tas bija šoks pirmo reizi, jo 1979. gadā, kad man piedzima pirmie dvīņi, vēl nebija tādu skeneru un neviens pirms tam nevarēja pateikt, ka būs divi bērni. Vēl vairāk: es visu laiku tiku bārta – mīļā mamma, ja jūš gribat būt liela un resna, tad ēdiet pēc tam, kad laidīsiet bērniņu pasaulē, jo jūs bērnu

esat nobarojusi tā, ka viņš sver kā divi. Tādu badošanos, kādu ieturēju, pirmajā reizē gaidot savus dvīņus, nekad mūžā vairs neesmu piekopusi. Viņi arī piedzima mazi, vārgi un septiņos mēnešos. Novembrī gulēju dzemdību namā uz galda pie atvērtiem logiem, un, kad Asnāte piedzima, medicīniskais personāls iekliedzās – ak, Dievs, te ir vēl viens, – un aizskrēja meklēt ķirurgu un anesteziologu, domājot, ka vajadzēs veikt ķeizargriezīgu. Tādā sājū eiforijā tev jau vairs nav pārsteigums, ka būs vēl viens. Nē! Vienīgais, ko es domāju – šis šausmas vēl nav beigšās. Viss gan notika ļoti veiksmīgi, jo Aksels piedzima 15 minūtes pēc māsas.

Tas bija laiks, kad septītajā mēnesī dzimuši bērni – tā bija problēma.

Tā ir arī mana pieredze. Es gan nezinu, vai man par to gribas runāt... Man toreiz bija 23 gadi, es biju mīļā, jaukā ģimenē saudzēta meitene, un man tā bija krietna informācijas doza par dzīvi, jo es pat iedomāties nevarēju,

Priecājos, ka mēs ar vīru kādreiz varam stundām braukt mašīnā un vispār nesarunāties. Reti jau mēs satiekam tādus cilvēkus.

Kopā ar jaunākajām meitām

ka man tiek izstāstīts iespējami sliktākais scenārijs. Biju pieradusi, ka ģimenē man visu pasaka saudzīgākā veidā. Man arī nebija iemesla domāt, ka ārsti nerikojas tāpat kā paps un mamma.

Bērni katrā ziņā ir manas dzīves nopietnākā daļa, kas formulējusi mani kā personu. Kaut arī neesmu ģimeniski orientēta, man liekas, ka visu izdaru ne sliktāk par citām sievietēm, kurām liekas, ka viņas ir ārkārtīgi ģimeniskas, kaut patiesībā droši vien tikai daudz brīvākas par mani un vairāk laika var veltīt bērniem. Arī mana mamma kādreiz ieņēma vadošu amatu, bet neatkarīgi no tā viņa bija ģimeniska sieviete. Kamēr viņa vakarā nebija atnākusi mājās, bija sajūta, ka kaut kā trūkst. Tad viņa atnāca – tāda nedaudz korpulenta, apspēdās uz divāna, un mājās iestājās stabilitāte, miers, tāda silta sajūta, it kā kamīns būtu iekurināts. Viņa varēja bezgalīgi ar visiem virtuvē dzert tēju un plāpāt, tajā mirklī viņa sevi pilnīgi bija nolikusi pie malas. Nu, diez vai mani bērni to pašu teiktu par mani. Esmu pietiekami pilna pati ar savām domām. Reiz Zane, viena no mazajām māsām, man teica – mammu, vai tu nevari vienu dienu apsēsties, atslābināties, būt vienkārši draudzene un papļāpāt ar mums.

Vai jūsu bērni ir līdzīgi?

Neviens no četriem nav līdzīgs. Viņi visi ir atšķirīgi ne tikai vizuāli, bet arī saturiski. Pēdējām meitenēm ir ne tikai atšķirīgas asinsgrupas, bet pat rēzusi. Ir interesanti uz viņiem skatīties. Kādreiz, kad mācījies arhitekto, cēla viesnīcu *Latvija*. Mēs bijām aizsūtīti praksē un skatījāmies uz tādu japāņu mašīnu, kur pa vienu galu laida iekšā skārda lentu un pa otru varēja dabūt ārā caurules, izlocītas dažādās modifikācijās. Un, ziniet, kad piedzimst dvīņi, viņus abus pirmo reizi pie tevis atnes, tu viņus attin, un pirmais, uz ko paskaties – vai rokām un kājām ir visi pirkstiņi. Iedomājieties, kopā četrdesmit pirkstiņi, un neviens pa to burzmu nav aizmirsies. Tad es jutos kā tā japāņu mašīna, kura ir spējīga kaut ko tādu radīt. Tādos brīžos tu saproti, ka esi Dieva dota izpildinstitūcija, jo kāds gan ir mans nopelns, ja mans ķermenis spēj tik precīzi radīt dzīvību pēc Dieva ģimja un līdzības?

Otrajā reizē, kad biju stāvoklī, ļoti uztraucos, kaut tikai nebūtu dvīņi. Kad aizgāju pie ārsta, viņa man teica – vai nu jūs isti nezināt savu laiku vai, pilnīgi iespējams, būs divi. Dvīņu mammas jau saprot, kas tas par apjomu, jo dvīņi neko nedara sinhroni – vienlaikus neēd, neslimo, neguļ. Kad viens raud, otrs guļ un otrādi, brīžiem tas izvēršas par tādu diennakts *hepeningu*, un no rīta vairs nav tālu no laulības šķiršanas. Kādreiz naktī tiešām ir jāsaka – ņem savējo un ej uz otru istabu.

Bērni pilnīgi sadalīti?

Īpaši interesanti bija ar mazajām meitenēm. Viņas bērniņā bija mūs sadalījušas – tā māsa, kas izskatās pēc manis, bija ļoti pieķērusies vīram, un tā, kura vairāk līdzinās vīram, izvēlējusies mani. Tā viņas arī sarunājās – pasaki savam tētim un pasaki savai mammai. Mums gultā nekad nebija problēmas gulēt blakus, jo katra vēlējās gulēt pie sava mīļā cilvēka, nevis pie mums abiem. Tagad tas pāriet vai arī viņas kļūst tik pieklājīgas, ka to vairs neizrāda. (*Smejas.*)

Arhitektu iztēle esot bagātāka par realitāti. Ko jūs iztēlojaties? Par ko sapņojat?

Par ārkārtīgi vienkāršām lietām – krietnu cilvēku vidū darīt apliecināšanu. Man pat brīžiem liekas, ka savā iztēlē viesojos stāstos par to, kā pagājuši manu vecāku,

Jā, es jūtos ļoti vientuļa, varbūt pat vientuļa divaine, jo man liekas, ka jādzīvo pavisam citās kategorijās un mērogos.

Īpaši tēva bērniņa Upesciema mājās, kur mūsu dzimta dzīvo jau 200 gadu. Klausoties viņa atmiņas, saprotu, ka tā pasaule bija vienkāršāka – mīlestība, kas valdīja ģimenē, daba apkārt, darbs, kuru viņš vienkārši darīja kopā ar vecākiem. Man kādreiz Kristīgā radio vadītājs, mācītājs Paulis Kļaviņš ir teicis, ka nevar iedomāties ideālu modeli par to, ko pats piedzīvojis bērniņā, kā mācījies darbu, krietnumu, rāmu mieru, pasaules lietu kārtību un harmoniju.

Vai jums liekas, ka cilvēki Latvijā vispār ir laimīgi?

Tas droši vien ir augstākais, kas mums jāiemācās neatkarīgi no tā, kādā ģimenē, materiālā vai fiziskā stāvoklī esam piedzimuši. Ko mēs saprotam ar vārdu *laimē*? Cik cilvēku, tik interpretāciju. Lielos līmeņos diezgan atšķirīgs varētu būt tagad tirāžētais uzstādījums, kas ir laime – jauns, skaists ķermenis, foršs dzekšs pie sāniem, mašīna, māja, ārzemju izbraucieni, skaisti bērni. Tam nebūtu nekāda sakara ar to, ko es domāju par laimi. Cilvēki saprot, ka viņi neko nevar iegūt lēti. Bargi nemaksājot, mēs nevaram iegūt neko. Tu lēti nevari dabūt labu mašīnu. Mēs pat labas kurpes nevaram iegūt, labi nemaksājot. Un nez kāpēc cilvēkiem liekas, ka viņi var iegūt vērtību sistēmā tā vienkārši kā piedevu. Bargai maksāšanai un laimei ir sarežģītas attiecības – kā ir iet dzīves ceļu, bargi maksājot, un ik pa laikam laimīgām esot? Reizēm, bargi maksājot, cilvēks atrodas tik tuvu esības jēgai.

Vai jums ir draudzenes, tādas īstas sirdsdraudzenes?

Man ir ārkārtīgi daudz paziņu, cilvēku, ar kuriem ir patīkami satikties, bet tādā nozīmē,

kā sievietes saprot draudzenes, man tādu nav. Bet reiz bija gan draudzene, ar ko mēs no 4. klases sēdējām vienā solā un bijām diezgan nešķiramas, pat kopā arhitekto iestājāmies. Bet tad viņa aizgāja savu ceļu. Reizēm ir skumji, kad vīriši iejaucas. Man gan vīriši nekur neiejaucas, bet viņai bija vīrs, kuram bija savi priekšstatī par mūsu attiecībām, un mēs pamazām sākām attālināties. Bet, ziniet, man nekad nav bijis vajadzības pēc rituālam draudzeņu tikšanās reizēm un sirds izklatīšanas.

Un tie cilvēki, kuriem var zvanīt bezcerības situācijās?

Tie diemžēl nav sievietes. Nezinau, vai te kāda nozīme dzimumatšķirībai? Vīriši ir racionālāki, arī es esmu pietiekami racionāla. Tajā pat laikā tas nenozīmē, ka neesmu jūtīga un emocionāla. Pirms kāda laika Māris

Sirmais man stāstīja, ka viņam kļūst grūti interpretēt mūziku, jo jauno cilvēku paaudze veidojas ārkārtīgi nejutīga un racionāla. Piemēram, kad viņš analizē skaņdarbu un saka – ieliec šeit visu savu ilgošanos –, tad redz, ka cilvēkam šis vārds neko neizsaka, viņš šādu emocionālo stāvokli nepazīst.

Ziniet, man nekad gandarījumu un atvieglojumu nav devusi tāda vienkārša izplāpāšanās. Saprotu, ka daudzām sievietēm izplāpāšanās ir kā tāds psihoterapijas seanss, viņām kļūst vieglāk. Manā dzīvē ir tā – jo tālāk, jo mazāk gribas runāt. Vārdi ir tik bezgala skopi, un tā pasaule, ko saprotam zem katra vārda, tik atšķirīga. Cilvēki dzīvo tik ļoti atšķirīgās pieredzēs, tāpēc laiku pa laikam atceros Raiņa *Kāpēju – tad kļūsi vientuļāks tu gads pēc gada, no tevis atšķirsies pēc drauga draugs, rets ceļotājs, kas būs tev dvēslē rada, un reta puķe, kas tev kalnos augs. Tad zudīs arī tie un kalnu gālēs bezgala klusums sirdi tevīm māks.*

Es ļoti priecājos, ka mēs ar vīru kādreiz varam stundām braukt mašīnā un vispār nesarunāties. Reti jau mēs satiekam tādus cilvēkus. Man jaunībā patika lasīt austrumniekus, japāņus. Un kādā grāmatā bija līdzība: "Lai noķertu zivi, ir vajadzīga makšķere. Kad zivs noķerta, makšķere vairs nav vajadzīga. Lai noķertu zvēru, ir vajadzīga lamatas. Kad zvērs noķerts, lamatas vairs nav vajadzīgas. Lai noķertu domu, ir vajadzīgi vārdi. Kad doma noķerta, vārdi vairs nav vajadzīgi. Kur man atrast kādu, kas būtu aizmirsis vārdus, lai ar to parunātos?" Jābūt īpaši tuvībai, lai uzdriktētos atrasties ar cilvēkiem kopā un nesarunāties.